

ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SORUNU VE EĞİTİM FAKÜLTELERİ**

Suat ANAR*

ÖZET

Bu makalede; son yıllarda yoğunluk kazanan, eğitim ve öğretimi kaliteli kılmaya yönelik çabaların bir parçasını teşkil eden; özellikle ülkede yaşanan anarşi döneminde açmaza düşen öğretmen yetiştiren kurumların, 2547 sayılı kanuna bağlı olarak, reorganizasyonu sonucu ortaya çıkan, Eğitim Fakülteleri'nin durumunun bir analizi sunulmaktadır.

Fakültelerin bugünkü durumları, imkânlar ve imkânsızlıklar açısından ele alınmakta; bu hususta ortaya çıkan problemler açıklanmaktadır.

Sonuç kısmında ise, genel nitelikli ve çözülebilir bazı önlemler getirilmektedir.

SUMMARY

In this paper, an analysis of the state of the Schools of Education, which are part of an intense effort directing to increase the quality of education and instruction; and which are the results of the Higher Education Law 2547 which allowed the reorganization of teacher-training institutions which were fallen in to a blind alley during the anarchy period in our country, was presented.

Today's states of schools of education in terms of possibilities and impossibilities and problems occurred are explained.

In the result's section, solvable and in general quality precautions were suggested.

Ülkemizde, son yıllarda eğitim ve öğretime ilişkin sorunlar yoğunluk kazanmıştır. Özellikle sistemimizin; toplumumuzun ve bireylerin değişen ihtiyaçlarına cevap verecek hâle getirilmesi için, yoğun çalışmalar yapılmaktadır. Kuşkusuz, eğitim sistemimizin başarısı, bu sistemin gereklerine uygun nitelikte yetiştirilmiş öğretmenler aracılığı ile sağlanabilir. Eğitimin niteliğinin geliştirilmesinde, insa-

* Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

** Bu yazı, İ.T.Ü. Sakarya Mühendislik Fakültesi tarafından 24-27 Ekim 1985'de düzenlenen "Türkiye'nin Teknik ve Bilimsel Gelişmesinde Gelecek 10 Yıllık Yükseköğretim Sorunları" adlı Sempozyumda sunulan tebliğden kısaltılarak alınmıştır.

nımız ve toplumumuzun yetiştirilmesinde, öğretmenin rolü çok büyük ve önemlidir. Büyük Kurtarıcımız Atatürk'ün de işaret ettiği gibi; gerçekten yeni kuşaklar öğretmenlerimizin eseri olacaktır.

Çağdaş toplumsal, ekonomik, teknik ve bilimsel alanlardaki hızlı gelişmeler; bir toplumsal kurum ve sistemin ögesi olarak; eğitim sistemini de etkilemektedir. Bu etkileşimin sonucunda, eğitimin amaçları, yöntemleri ve öğretmen rolleri de değişmektedir. Öğretmen; öğretim yöntemlerine hakimiyete, eğitim amaçlarının davranışa dönüşüp dönüşmediğini kontrol edebilmek için "Ölçme ve Değerlendirme" ve "Program Geliştirme" bilgisine sahip olmalı ve alanında uzmanlaşmalıdır¹. Tabii ki, bunun dışında insan ilişkileri bakımından da yeterli olmalıdır.

Ülkemizde öğretmen adaylarının "nitelikli" bir biçimde eğitilmesini sağlamak ve öğretmen yetiştirme sistemindeki çelişkileri düzeltmek üzere, XI. Milli Eğitim Şurası'nda; öğretmen yetiştirme görevi, Üniversitelerimize verilmiştir. Bilindiği gibi 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanununa paralel olarak "Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname" ile 1982-1983 eğitim-öğretim yılından itibaren, öğretmen yetiştiren kurumlar üniversitelerimize bağlanmıştır. Böylece ortaöğretime öğretmen yetiştiren "21 Eğitim Fakültesi" (Üç teknik, bir Eğitim Bilimleri, bir Mesleki Eğitim ve 16'sı Eğitim Fakültesi) ile 27 adet ilkökul öğretmeni yetiştiren "Eğitim Yüksekokulu" üniversitelere bağlı akademik kuruluşlar haline getirilmiştir.

Bu öğretim yılında, bu kurumlara kaydedilen öğretmen adaylarının sayılarının ise, kırkbinin üzerinde olduğu bilinmektedir.

Öte yandan, gene üniversitelerde bir başka yolla da, öğretmen yetiştirmeye devam edilmektedir. Şöyleki, üniversitede okuyan öğrenciler, eğer öğretim gördükleri branşta, ortaöğretimde ders vermeleri mümkün ise, "Öğretmenlik Formasyonu Sertifikası" olmak koşuluyla ortaöğretim kurumları için, öğretmen olarak yetiştirebilmektedir. Bundan dolayı; her iki nedenle, ülkemizde öğretmen yetiştiren kaynakların "örnek olayı" olarak Eğitim Fakülteleri, bu incelemenin konusunu teşkil etmektedir.

EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN DURUMU

1982-1983 Öğretim yılından itibaren Eğitim Fakülteleri, öğretmen yetiştiren kuruluşlar haline getirilmiştir. Bundan böyle öğretmen yetiştirmedeki çelişkili kaynakların ortadan kaldırılması bakımından bu durum son derece önemlidir. Ancak, Eğitim Fakülteleri'nin bugünkü durumu ile yukarıda belirtilen niteliklere sahip öğretmen yetiştirebilmeleri oldukça güçtür. Bu konudaki tartışma iki noktada toplanabilir:

1- İmkanlar Bakımından:

a) Öğretim Kadrosu:

Eğitim Fakülteleri'nin bugün yüzyüze bulunduğu en önemli problemlerden bi-

1 Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Başkanlığı. Öğretmen Sorunları ve Eğilimleri Araştırması, Ankara, Talim ve Terbiye Matbaası, 1982, s. 2-4.

ri, kaliteli ve yetişmiş öğretim üyesi açığıdır. Gerçekten de, öğretmen yetiştiren kuruluşlar, hiç bir hazırlık yapılmadan "Eğitim Fakülteleri" haline dönüştürülmüş-tür².

Bu durum, kuşkusuz, anarşi dönemi nedeniyle, kaliteli öğretmen yetiştirme işinde başarısızlıkların ortaya çıkması ve soruna adil bir çözüm bulunması zorunlu-luğundan da kaynaklanmaktadır. Öğretmenliğin bir meslek, eğitimin de, bilim ol-masının kabulü, yani stratejik bakımdan, bu durum, ne denli önemli ve reform nite-liği taşısa bile; öğretim üyesi açığı önemli bir sorun olarak daha bir müddet sürecek gibi görünmektedir. Çünkü Eğitim Fakülteleri; bir akademik kariyeri olan veya ol-mayan; hatta, fakülte mezunu olan veya olmayan, kanun ve yönetmeliklerle ünvan veya akademik derece sahibi olan veya kendi çabaları ile akademik çalışma yapma-ya çalışan, çok çeşitli ve değişik öğretim elemanı kaynağına sahiptir. Kuşkusuz, bugün bu kurumlarda öğretim görevlisi olarak görev yapan, oldukça deneyimli ve seçkin elemanların yanında; yurt dışında yetişmiş akademik kariyerli ve yurda dönüşlerinde Yükseköğretim Kurulumuz tarafından yeni atanan elemanların da olu-şu sevindiricidir.

Bununla birlikte, bir geçiş dönemi özelliği taşıyan bu devrede, "Yükseköğre-tim Kurulu" bazı önlemler almak üzere, yol gösterici nitelikte bir yönetmelik çı-karmış; "Bir Üniversite Adına Bir Diğer Üniversitede Lisansüstü Eğitim Gören Araş-tırma Görevlileri Hakkında Yönetmelik" ile hem araştırma görevlilerinin, hem de öğretim görevlilerinin kariyer çalışmalarını tamamlamalarını teşvik edici önlemler almış ve bu konuda olumlu çalışmalara tanık olunmaya başlanmıştır. Ancak, bu yönetmeliklerin işletilmesi, bu Fakültelerimizdeki yönetici kadroya bağlı olarak iş-lerlik kazanmakta, ya da kazanmamaktadır.

b) Araştırma ve Yayınların Yetersizliği:

Üniversitelerimizin bir birimi olarak Eğitim Fakülteleri'nin de, bilimsel geliş-melere katkıda bulunması gerekmektedir. Çağdaş toplumsal koşullarda eğitim ala-nında da bilimsel araştırmaların önemi artmıştır. Bu kuruluşların Türk toplumunun eğitim sorunlarının çözümüne katkıda bulunacak, yaratıcı ve uygulayıcı öğretmeni yetiştirmesi ve belirli bir kaliteyi sağlayacak eğitim-öğretim ve yöntemlere ilişkin yolları bulmak için araştırmalar yapması zorunludur. Ayrıca, ders kitabı niteliğinde yayınlar ve bilimsel yayınlar yok denecek kadar azdır.

Bütün bunlara ek olarak, Türkiye'de sosyal bilimler alanındaki araştırmalara karşı ilgisizlik, "Eğitim Fakülteleri'nde" başka bir yönü ile açıkça görülmektedir. Gerek zamanın sınırlılığı, gerekse imkânsızlıklar nedeniyle fakültelerde araştırma yapmak güçleşmektedir. Hatta, bu fakültelerin eğitim-öğretim programlarında, "araştırma teknikleri" ile ilgili dersler bile yoktur³.

c) "Eğitim Fakülteleri'nde" tam zamanlı çalışma; uygulamada henüz gerçek-leşmemiştir. Gerçekte tam zamanlı çalışmanın esprisinde, bilime katkıda bulunma

2 Saim Kaptan; "Öğretmenin Öğretmeni Yetiştirme Sorunu", Çağdaş Eğitim, Sayı: 64 (Şubat, 1982), ss. 6-8.

3 Yahya Kemal Kaya; İnsan Yetiştirme Düzenimiz: Politika, Eğitim, Kalkınma (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Matbaası, 1984), s. 279-283.

esastır. Halihazırda fakültelerde, özellikle daha önceki dönemlerdeki teamül ve alışkanlıkların devam ettiği zaman zaman gözlenmektedir. Ayrıca, "Eğitim Fakülteleri" öğretim elemanı sıkıntısı çektiğinden, bir elemanın fiili ders saati, zorunlu ders saati dışında onsekiz saati aşmakta, bu da; öğretim elemanlarının yalnız öğreticilik görevlerini yerine getirmelerine; fakat bilimsel gelişmelere katkıda bulunabilmelerini bir ölçüde engellemektedir.

2- Uygulama Bakımından Eksik Yönler:

a) Öğretmenlik İdealinin Pekiştirilmesi:

Öğretmen adayının en azından öğretmen olacağının bilinci ile yetiştirilmesi gerekir. Çünkü, öğretmenliğin belirli bir benlik biçimi, davranış biçimi, değer yargısı, yöntem ve teknikleri vardır.

Öğretmen; kişiliği olgunlaşmış, yaratıcı, değişen koşulları kavrayabilen, toplumsal ve kültürel koşulları çok iyi bilen ve elindeki araç ve gereci belirli amaçlar için etkin biçimde kullanabilen bir kişi olmalıdır. Öğretmen; bilgi yayıcı, disiplinli, yargıç, sırdaş, babacan, uzman, lider, ahlâkî model v.b. niteliklerle donanık, kendini ülke kalkınmasına adanmış, yani kısaca onun öğretmenlik idealine sahip olması gerekir. İşte, burada üniversitelerin akademik niteliğinin ağırlığı nedeniyle sadece bilime yönelmesi; öğretmen adayına uygulama bakımından bazı şeyleri eksik vermesine, öğretmenliğin sanat yönünü öğretmemesine neden olmakta mıdır? sorusu ile karşılaşmaktadır. Çünkü, öğretmen adayı nasıl davranacağını, hocaları ile günlük yaşamında, dersinde, ders dışı etkinlikler ortamında v.b. durumlarda görerek ve yaşayarak kararlaştıracaktır. Bu ortamın oluşturulması oldukça güçtür. Bu bakımdan üniversiteler, yani "Eğitim Fakülteleri" öğretmenlik idealini pekiştirmek için, belki de yeni yollar bulmak zorundadır.

b) Kuram ve Uygulama Ayrımı:

Üniversiteye bağlı bir birim olarak "Eğitim Fakülteleri", akademik niteliği olan kurumlardır. Bu kurumlar genellikle kuramsal çalışmaları aktarır. Kuşkusuz, bu koşullarda yalnız kuramın aktarılması, öğretmen adayının uygulama alanında bundan nasıl yararlanacağını bilememesi, oldukça karmaşık durumlar yaratmaktadır. Bu nedenle "Yükseköğretim Kurulu" tarafından fakültelerimize verilen müfredat programlarının hazırlanmasında; uygulamaya dönük olarak eski öğretmen yetiştiren kurumların deneylerinden de yararlanmak gerekmektedir. Öğretmen adayının eğitim-öğretimle ilgili seminer, mesleki toplantı, konferans v.s. gibi öğretim etkinliklerine de katılmaları fakültelerce sağlanmalıdır. O zaman da, zaten ağır olan müfredat programı sorunu ile karşılaşılmaktadır.

Ayrıca, öğretmenlik uygulama etkinliklerinin stratejik bir yeri vardır. Kuşkusuz, ciddi bir biçimde plânlandığı, gözetildiği, denetlendiği ve değerlendirildiği takdirde, bu tür uygulamanın çok yararlı olacağı kesindir⁴. Öte yandan, öğretmen adaylarının çalışmalarını yakından izleyecek öğretim üyelerinin sayıca yetersizliğinden, rehber sınıf ve dal öğretmenlerinin görevleri için, önceden hazırlanmayışların

4 Ferhan Oğuzkan; Öğretmen Eğitimi, Eğitim Bilimleri Sempozyumu, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, 1984, s. 60.

dan ve uygulamaların yapıldığı okul yöneticilerinin "Öğretmen Eğitimi" konusunda çoğu kez gerekli anlayış ve bilgilerinden yoksun oluşlarından veya öğretim yöntemleri alanında uzman bulunamamasından kaynaklanan öyle güçlükler vardır ki, bu durumda, uygulama çalışmalarından beklenen eğitsel sonuçların alınması imkânsızlaşmaktadır.

c) Bugün, pek çok "Eğitim Fakültesi'nde" veya diğer fakültelerden gelen öğretmen adayları, kendi özel alanlarıyla ilgili dersleri, büyük dersliklerde veya anfilerde görmektedirler. Bu durum da, bir dereceye kadar dersin kalitesini etkilemektedir. Kuşkusuz, bu fakültelerin öğrencileri, eğitimlerinin kritik bir döneminde, öğretim üyelerinin gerekli itina, ilgi, gözetim ve denetimden uzak bir ortam içine girmektedirler. Bu durumun, bu dersleri okutan öğretim üyeleri için, çeşitli sıkıntılar ve güçlükler yarattığını da burada vurgulamakta yarar vardır.

d) "Öğretmenlik Formasyonu Sertifika Programı" son üç yıl içinde iki kez değişikliğe tâbi tutulmuştur. Bu programın yeniden düzenlenmesinde, bu programlardaki önemli bazı derslerin programdan çıkarılması, eğitim bilimi anlayışının bilimselliğini güçleştirmektedir. Halbuki 1739 Sayılı "Milli Eğitim Temel Kanununda" öğretmenlerde aranacak nitelikler: genel kültür, özel alan bilgisi ve pedagojik formasyon olmak üzere, üç ana grupta toplanmıştır. Böylece öğretmenin niteliğini arttıracak öğelerden biri ihmal edilmiştir.

e) Uygulama bakımından bir başka sorun da, bu fakültelerde yalnız müzik, beden ve resim eğitimi gibi bazı alanlar dışında, öğretmen adaylarının; özel yetenek sınavından geçme, kekemelik gibi konuşma kusurunun olup olmadığı, ruh sağlığı, kişilik yapısı v.b. gibi hususların denetlenmediği; tersine üniversiteye giriş koşullarını yerine getiren herkesin buralara girdiğinin görülmesidir.

SONUÇ

Eğitim Fakülteleri, önce nitelikli öğretmen yetiştirebilmek için, öğrencilerin bu fakülteye girişinde, gerekli olan puanların alt sınırını yükseltmelidir. Belli bir potansiyele sahip öğrenci kitlesinin öğretmenliğe yöneltilmesiyle daha başarılı ve toplumumuz ihtiyaçlarına uygun tipte öğretmen yetiştirme mümkün gibi görünmektedir. Bu nedenle, öğretmen yetiştirme amacıyla uygulama çalışmalarının somut gerçekler açısından, eğitim biliminin rehberliğinde yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, olumlu uygulamalarını izlediğimiz bazı Eğitim Fakülteleri'nde olduğu gibi, diğer Eğitim Fakülteleri'ndeki öğretim elemanlarının da, akademik kariyerde ilerlemeleri için, zaten varolan yönetmelikler hızla çalıştırılmalı, bu fakültelerde, plânlı bir biçimde öğretim elemanları yüksek lisans eğitiminden geçirilmelidir. Tüm bunların yanında, öğretmen adayına öğretmenlik ideali verebilmek için, eski tecrübelerden de yararlanılarak, bazı önlemler alınmalıdır. Öğretim görevliliğinin daha cazip hâle getirilmesi ve öğretim görevlilerinin seçiminde daha bilimsel nitelikte eleme ve seçme sınavları düzenlenmesi de kuşkusuz, geleceğe inançla bakmamıza neden olacaktır.

KAYNAKÇA

1. OĞUZKAN, Ferhan: "Öğretmen Eğitimi". Eğitim Bilimleri Sempozyumu, (Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi, 1984).
2. KAPTAN, Saim: "Öğretmenin Öğretmeni Yetiştirme Sorunu". Çağdaş Eğitim, Sayı: 64 (Şubat, 1982).
3. KAYA, Yahya Kemal: İnsan Yetiştirme Düzenimiz: Politika, Eğitim, Kalkınma (Ankara: Hacettepe Üniversitesi Matbaası, 1984).
4. Milli Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Başkanlığı: Öğretmen Sorunları ve Eğilimleri Araştırması (Ankara: Talim ve Terbiye Matbaası, 1982).